

13. Kharchenko, S. 2004. "Problemy` kosmizmu i sens istoriyi" [Problems of cosmicism and the meaning of history]. *Visnyk Nacional'nogo aviacijnogo universy'tetu. Seriya: Filosofiya. Kul'turologiya: Zb. nauk. pr.*, 85-88.

14. Chenbaj, N. 2018. "Transformaciyi duxovnoyi kul'tury` osoby`stosti v umovax stanovlennya informacijnogo suspil'stva" [Transformation of the spiritual culture of the individual in the context of the formation of an information society]. *Visnyk Nacional'nogo aviacijnogo universy'tetu. Seriya: Filosofiya. Kul'turologiya: Zb. nauk. pr.*, 1(27): – 129-132.

15. Yagodzins'kyj, S., 2007. "Suchasny`j naukovy`j dy`skurs i vchennya I. Vernads'kogo pro naukovu dumku yak planetarne yavy'shhe" [Modern scientific discourse and the doctrine of I. Vernadsky about scientific thought as a planetary phenome-

non]. *Visnyk Nacional'nogo aviacijnogo universy'tetu. Seriya: Filosofiya. Kul'turologiya: Zb. nauk. pr.*, K.: NAU, 1(25): 157-162.

16. Böhler D. *Ethik für die Zukunft. Im Diskurs mit Hans Jonas / Böhler D.* –München, 1994.

17. Böhler D. *Orientierung und Verantwortung. Begegnungen und Auseinandersetzungen mit Hans Jonas / D Böhler., Brune J.P.* – Würzburg: Königshausen u. Neumann, 2004. – 538 s.

18. Habermas Ü. *Die Zukunft der menschlichen Natur. Auf dem Weg zu einer liberalen Eugenik? / Habermas Ü.* – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2001. – 125 s.

19. Fukuyama F. *Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution / F. Fukuyama – Picador, 2003. – 272 p.*

О. П. Скиба

ФИЛОСОФИЯ КОСМИЗМА: МОРАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье рассматриваются основы возникновения уникального направления философской мысли космизма, что возник на границе XIX–XX вв. и продолжил стремительно развиваться в XXI в.. Анализируется проблема отношения системы «человек–природа», а также социально-философские и культурно-исторические предпосылки формирования современных концепций космизма. В контексте актуального значения философии космизма рассматривается возникновение новых наук, таких как экологическая этика, этика ответственности и т.д., что свидетельствует о поиске новых методологических подходов к попыткам сочетания современного научного знания с богатым морально-этическим опытом человечества.

Ключевые слова: космизм, философия космизма, ноосфера, этика ответственности, Вселенная.

O. Skyba

PHILOSOPHY OF COSMISM: MORAL-ETHICAL ASPECT

Introduction. The article deals with the foundations for the formation of a unique direction of philosophical thought - cosmism that arose at the turn of the XIX - XX cc. and continued to develop rapidly in the XXI c., when the negative human-induced impact on nature reached such a level that it became a threat to the existence of mankind. **Aim and tasks:** The aim of this work is to identify the role of the philosophy of cosmism in the process of harmonizing the relationship of the "man-world" system, the search for new methodological approaches to the attempts to combine modern scientific knowledge with the rich moral and ethical experience of mankind.

Research methods: theoretical and methodological basis of this research are general scientific and special methods and approaches. Among them, the system approach, synergistic and dialectical, should be called, because processes in non-equilibrium complex systems have dialectical character. **Research results.** Nowadays, as a result of the sharp expansion of cognitive and technological capabilities of a person, the transformation of the spiritual life of society takes place and a number of ideological moral and ethical problems arose. In this context, there is an actual rethinking of the human attitude to nature, the ethical aspect of biotechnology and its predicted positive or negative effects. The idea of the unity of man and the world in the cultural and historical dimension of the "red thread" passes through the views of the ancient philosophers, representatives of Russian cosmism, and others, as well as a variety of modern doctrines in which researchers search for new methodological approaches to harmonize the relation "man-world" and a combination of natural sciences and moral and ethical knowledge of the noosphere and the cosmos. **Discussion** At this stage of the development of science, there is a change in the methodological approaches to the realization of nature in the modern philosophy of cosmism and the methodology of scientific knowledge. The key principles of post-classical ontology are proclaimed, in particular: humanity, through which the prism is proposed to consider nature, system approach, synergetic, etc. **Conclusion.** In the context of the actual significance of the cosmic philosophy, the emergence of new sciences such as environmental ethics, ethics of responsibility, etc. is considered, indicating the search for new methodological approaches to attempts to combine modern scientific knowledge with the rich moral and ethical experience of mankind. We see the prospect of a further research in finding the latest methodological approaches to solving the problem of "man – world" harmonious development.

Keywords: cosmic, cosmic philosophy, noosphere, ethics of responsibility, the universe.

УДК 001 [14+17](045)

Н. М. Сухова

ДУХОВНІ ЦІННОСТІ ФІЛОСОФІЇ КОСМІЗМУ ТА ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Національний авіаційний університет, n.s.nikas@nau.edu.ua; ORCID: 0000-0002-2422-4397

Плід же правди сіється
у світі тими, які зберігають мир.
Якова 3:18

Анотація. У статті розкриваються можливі наслідки від впливу цінностей філософії космізму на освітній простір інформаційного суспільства. Показується, як представники різних галузей наукового знання, зокрема, педагоги, психологи, нейролінгвісти та філософи одночасно налягають не тільки на зміні форм освітніх практик, а й на зміні образу викладача, форм виховання та викладання необхідних дисциплін для становлення людини як особистості. Зазначається, що технократичний шлях розвитку цивілізації має неоднозначний вплив на природу і людей. Нехтування духовним досвідом людства призводить до втрати ціннісних орієнтирів і породжує конфлікти між державами, використання наукового знання з метою руйнування та знецінення людського життя загалом. Обґрунтовується теза, що така реформа повинна мати чітку мету, стратегію і тактику втілення в освітнє поле людини.

Ключові слова: космізм, філософія космізму, цінності, антропологічна катастрофа, освіта, реформа, глобалізований світ, людство, глобалізація, інформаційне суспільство.

Вступ

У XXI ст. перед людством постала необхідність докорінних змін у всіх сферах його життя. Передусім це стосується головних принципів життєдіяльності, пріоритетів та цінностей – основ соціокультурного розвитку. Глобалізований сучасний світ, що сформувався під впливом західноєвропейської технократичної культури, потребує всебічного і спрямованого вирішення глобальних проблем. Безцінний капітал минулих поколінь: філософські концепції, педагогічні практики, наукові дослідження та відкриття у різних галузях знання, спонукають сучасну людину активно шукати нові форми і шляхи подальшого виживання на Землі.

За цих умов актуалізується теорія космізму, яка містить у собі мрію людства створити високодуховну планетарну цивілізацію. Ідеали та цінності філософії космізму, які завжди були орієнтиром свідомої духовно та високоосвіченої частини людства, стають вкрай актуальними сьогодні, оскільки якісно змінюється освітнє середовище людини, наука розвивається швидкими темпами, природні катаклізми набирають обертів, а кількість техногенних катастроф збільшується щороку. Сучасний світ, що є зануреним у простір миттєвого життя гри, експериментаторства над собою, споживацького ставлення і дій, дедалі більше втрачає перспективи, які пропагували свого часу космісти.

Мета і завдання

Метою даної статті є розгляд впливу цінностей філософії космізму на освітній простір інформаційного суспільства. Пошук нових форм виховання та навчання молодого покоління нашою сучасних науковців розширити і поглибити поле дослідження особливостей сучасної освіти, для того щоб людина була готова прийняти виклики XXI ст. Дослідження проблеми впливу цінностей філософії космізму на освітнє поле сучасного суспільства здійснюється в межах філософського дискурсу представників різних галузей знань – фізиками, філософами, психологами, педагогами, нейролінгвістами, зокрема: С. Курдюмовим, О. Базалуком, Дж. Скотом, І. Дубровіною, А. Семеновичем, Ш. Амонашвілі, І. Пушкіною, Д. Уїллінгемом, Т. Чернігівською.

Методологія дослідження

Методологічною основою дослідження виступає компаративний підхід, застосування якого дозволяє зіставити результати досліджень педагогів, психологів та філософів щодо особливостей застосування цінностей космізму в буремну добу глобальних змін планетарного масштабу.

Результати

Глобалізований світ та інформаційне суспільство XXI ст. ознаменувалися кардинальними змінами в духовному і матеріальному житті людства. Ідеї споживацького ставлення до природи, держави, з різноманітними її інституціями, увімкнуло механізм самознищення людства як біологічного виду.

Так само як наприкінці XIX – початку XX століття відбувся якісний стрибок у розвитку природознавства і техніки, так і сьогодні людство змінює своє життя в інформаційному суспільстві. Поява нових тех-

нологій виробництва, нових дослідницьких галузей, засобів зв'язку, дрейф цінностей тощо, зумовила істотні зміни соціуму. Оцінюючи сучасний стан глобального соціуму як критичний, історик-медієвист Ю. Харарі наголошує: «зараз люди стикаються зі страшнішим поняттям, ніж експлуатація, – зі своєю непотрібністю. Коли тебе експлуатують, ти, принаймні, знаєш, що ти важливий, що більше нікому працювати. Звідси і перша проблема зі зростанням тривожності» (Харарі, 2018). Дослідник зазначає, що нові професії все ж-таки з'являться, але чи зможуть люди себе «перевинайти», щоб зайняти ці вакансії? Адже в інформаційному суспільстві перевинаходити себе доведеться кожні десять років, оскільки ми переживаємо цілу низку технологічних революцій. Змінювати себе у двадцять років – одне, але змінюватися постійно, як зазначають психологи, людям дуже важко. Цей момент зовсім не враховується реформаторами освіти, що тягне за собою не життєздатні проекти та пропозиції щодо змісту освіти.

Втілення реформ є доволі складним процесом. Для представників академічної науки цілком зрозуміло, що, перш за все, потрібно визначити мету реформ, стратегію і тактику їх досягнення. Цього ми не спостерігаємо на сьогодні в освіті. Поєднання декількох дисциплін в одну для учнів середньої школи нічого крім поверхового знання не дає, і це відображається на рівні підготовки абітурієнтів, які вступають до вищих навчальних закладів. Пропонується створити комісії з оцінювання якості освіти, але це також не буде дієвим, оскільки принцип наслідування потребує звернення старих форм, щоб розпочали діяти нові.

Мрія техногенного суспільства про роботизацію всіх складних процесів виробництва вийшла за свої межі і ми бачимо потужний сплеск безробіття та жебрацтва серед населення. Інтернет запрошує прийти на лекції відомих філософів, психологів, тренерів з успіху в економіці, але для цього потрібні немалі кошти, які десь ще потрібно заробити. Економцентризм у всіх галузях людського існування – головна ознака глобалізованого світу і цей досвід нам усім прийдеється мужньо пережити. Споживацьке ставлення до природи, ігнорування її законів та безоглядна гонитва за прибутками знищує середовище проживання людства. Все це кардинально суперечить цінностям філософії космізму, яка тісно переплетена з кордофілософією Г. Сковороди, П. Юркевича та «Живою етикою» Реріхів. Своє філософське бачення космісти виказували, роблячи акцент на людиноцентризмі, всеєдності, гармонійному поєднанні всього з усім, що не відповідає сучасному стану людини у світі.

Духовні цінності передаються у спадок від покоління до покоління і у такий спосіб зберігається культурна спадщина людства. Цінність є однією з основних універсальїй філософії. Загалом це поняття означає «невербалізовані, «атомарні» складові найбільш глибинного шару всієї інтенціональної структури особистості – в єдності предметів її прагнень (аспект майбутнього), особливого переживання-володіння та збереження свого «надбання» у тайниках серця (аспект минулого), – які конструю-

ють її внутрішній світ як унікально-суб'єктивне буття» (Шохін 2001, 4: 320).

З-поміж сенсожиттєвих ідеалів космізму Н. Черкасова виділяє ідеал духовно-морального перетворення людини, у якому віра в людину, її розум, її вдосконалення, її активна «психофізична» еволюція стає найважливішим морально-філософським принципом. Завдяки цьому людина зможе спрямовувати свою енергію на позитивний результат. Соціальним ідеалом у космістів були братерство та соборність, при цьому моральність вважалася необхідною умовою існування суспільства. З вірою в інтелектуальну могутність людини та можливість залучати науку на благо людства пов'язаний інтелектуальний ідеал космістів (Черкасова, 2003). У такий спосіб космізм заявив про себе як перспективне мислення для людства майбутнього.

Останнім часом наукові дослідження в галузі природничих наук кардинально змінили уявлення людства про живу і неживу природу. Представники синергетики переконливо довели, що не буває неживої матерії в природі. С. Курдюмов наголошує, що «елемент духовності, елемент прогнозу, елемент пам'яті є в кожному елементі світу... Існує багато варіантів розвитку майбутнього, безліч форм пристосування до швидкоплинних змін середовища» (Курдюмов, 2003: 13). Це стало одним із постулатів таких наук, як: термодинаміка, синергетика, нелінійна динаміка, теорії складних систем, – для яких ідея множинності є найголовнішою. Метод проб і помилок дуже дорого обійшовся людству, тому метою нових наук є знаходження закономірностей розвитку всіх речей на підставі наукового прогнозу. Відтоді розгляд і вивчення складних систем, які розвиваються самі по собі, поєднали представників не тільки природничих, а й гуманітарних наук, – по-новому подивитися на світ і себе в ньому. Природа, як виявилось, має свої шляхи розвитку, які нам потрібно знати. Свавільля людини в природі обертається для неї самої страшними наслідками, техногенними катастрофами, пандеміями, втратою території для проживання і т. д. Це, та багато іншого, прямо чи опосередковано, передбачали космісти, образ майбутнього та перспективи людства у яких був головною проблемою їхніх роздумів. Серед них було багато філософів релігійного напрямку: М. Федоров, С. Булгаков, П. Флоренський, В. Соловйов, Т. де Шарден, О. Горський, І. Ільїн, М. Лоський, Є. Трубецькой, М. Бердяєв. Вони зазначали, що християнство саме по собі є космогонічним і вселенським явищем. Шість днів творіння, за Біблією, є образом величезного еволюційного шляху розвитку та становлення Всесвіту. Бог ставить людину в центр свого творіння для того, щоб вона відповідала за природу та прикрашала її. Так, Тейар де Шарден доводить у «Феномені людини», що християнство і теорія еволюції не суперечать один одному, оскільки еволюція має висхідний характер, і з появою людини вона якісно змінюється. Автор «Філософії господарства» С. Булгаков намагався вирішувати питання економіки людства, що в майбутньому ввійде в епоху ноосфери. Він сподівався,

що свій розум людина зробить не знаряддям знищення собі подібних, а його інструментом для творчого перетворення реальності. Акцент на гідності і свободі людини робив М. Бердяєв в «Сенсі творчості. (Виправдання людини)». У філософа людина і людство є «співробітниками» Бога. І якщо Бог створив цей світ, то людина повинна дати творчу відповідь Йому за своє перебування в ньому.

Учені різних галузей наукового знання, які мали відношення до вивчення проблем космосу: – В. Докучеев, В. Вернадський, О. Чижевський, М. Умов, В. Обручев, С. Корольов, Ф. Слудський та ін. – задали перспективу виходу людини у відкритий фізичний космос і спонукали дослідників освоювати його. В подальшому це сприяло розвитку космонавтики. В. Вернадський репрезентує концепцію поступового переходу людини від біосферного існування в ноосферне. Він мріяв, що розвиток науки, техніки, засобів зв'язку збере людство в один планетарний організм технічної цивілізації. Для освоєння космічного простору людині потрібно буде навчитися продовжувати своє життя, іти до безсмертя. Тут спостерігається суголосність із концепцією М. Федорова про подолання смерті, що також є однією із головних тем космізму. Але ж технічна цивілізація має свої вади – відриває людину від природи, не бере до уваги наявність у людини її внутрішнього космосу. Тому дослідниками XIX–XX ст. це також не було враховано.

Світ мистецтва представляли в космізмі: П. Фатєєв, І. Єфремов, М. Нестеров, О. Скрябін, С. Рахманінов, К. Малевич та ін. Усебічно розглядаючи перспективи людства у своїх творах, митці висували гіпотези нових відкриттів, вимальовували образи всляких загроз для людства, моделювали ситуації об'єднання людства проти вторгнення позаземних цивілізацій тощо.

Ідеї космізму знайшли своє відображення й у педагогічних концепціях К. Вентцеля, Л. Хуторської, А. Хуторського та ін. Синтез поглядів учених різних галузей наукового знання з баченням космічних проблем філософами та богословами, письменниками та художниками, сприяв появі методик космічної педагогіки. Магістральною ідеєю космічної педагогіки є виховання та освіта особистості, яка б безумовно усвідомлювала необхідність гармонійного зв'язку людини з природою. «Космічна педагогіка К. Вентцеля, – зазначає представниця педагогіки Н. Чемерисова, – є інтегративним ученням, що базується на ідеях єдності, цілісності, взаємозв'язку та коеволюції людини, людства, природи та Космосу, вихованні моральнісної, вільної, незалежної, самобутньої особистості» (Чемерисова, 2003). Так завжди чинив і чинить Ш. Амоношвілі, методика виховання якого застосовується у всьому світі. Гуманно-особистісний підхід (таку назву носить ця методика) прививає повагу до дитини, спрямований на розвиток особистості та побудову довірливих відносин між дітьми, батьками та вчителем. Елементи космічної педагогіки у Ш. Амоношвілі адаптовані до сучасних умов людського життя і в цьому спостерігається великий творчий поступ педагога.

Представниця сучасної психології І. Дубровіна зазначає, що пошук шляхів вирішення проблем ви-

ховання людини відбувається не тільки на «рівні високо професійної міждисциплінарної інтеграції педагогічної, психологічної, соціальної та інших наук і практик, але й на рівні сучасної взаємодії різноманітних наук і форм суспільної свідомості – культури, мистецтва, засобів масової інформації, права, моралі, релігії» (Дубровіна, 2018). Такої ж думки дотримуються й Д. Уіллінгем, І. Пушкіна та ін. сучасні психологи. У цьому зв'язку нейролінгвіст Т. Чернігівська зазначає, що людині мало знати інформацію про духовні цінності, їх потрібно втілювати у своє життя, щоб сформувався і закріпився «нейронний малюнок» у мозку людини. Тоді це для неї стане постійною навичкою, сформує її переконання та характер в цілому. Саме тоді ми можемо сподіватися на кардинальні зміни у нашому житті. Це ще раз доводить складність і неодномоментність реформування сучасного освітнього поля. Але економцентризм та інші цінності інформаційного суспільства наразі сильніше впливають на молодь.

Мотиви філософії космізму спостерігаються у дослідженні філософа О. Базалука, який розглянув проблему виховання планетарно-космічного типу особистості, яка буде опікуватися найвищими загальнолюдськими цінностями. Акцентуючи увагу на вихованні лідера, він вважає, що життєвий шлях лідера – це досягнення гармонії між душею та тілом, це шлях до розуміння суті людського існування, місця людини в цивілізації і космосі (Базалук, 2010). Філософом зібрані найпередовіші доробки представників світової педагогіки, психології та ін., що стосуються виховання людини майбутнього. Для багатьох передових дошкільних і шкільних навчальних закладів України це може слугувати підмогою для вихователів та вчителів.

Вища освіта відіграє значну роль в освітньому просторі людини. «Швидко спечені» чиновниками реформи для вищих навчальних закладів, крім поглиблення освітньої кризи та збільшення чисельності бюрократичного апарату нічого не дадуть. Як показує історичний досвід, німецька освіта майже п'ятсот років була найкращою у світі, а потім саме через прагнення всезагальної уніфікації стала провінційною. Розпочався цей процес за часів фашизму, коли найкращі професори емігрували до Америки, де ними було забезпечене лідерство американської освіти та науки. Згодом у Німеччині схаменулися, і розпочався процес виправлення цього стану, але для зміни ситуації потрібно багато часу. Крім того, слід не забувати, що освіта є найконсервативнішою галуззю людського існування і впроваджені, навіть деструктивні, зміни не так швидко можна виправити. Сьогодні така ситуація склалася у багатьох країнах пострадянського простору, хоча саме тут свого часу з'явилася філософія космізму. І нам, як нащадкам духу свого народу, судилося впроваджувати зміни за найвищими загальнолюдськими цінностями та ідеалами, а не переймати чужий, до того ж, невдалий досвід. Університет є найдавнішою діючою інституцією у світі, що забезпечує зв'язок поколінь, зв'язок набуття і передачі знань. Жодна з інших інституцій зробити цього не зможе. Буде дуже

прикро, коли через економцентризм ми втратимо цю найважливішу інституцію.

Наше розуміння історії може змінитися, наші оцінки епох і подій можуть кардинально переглядатися. Але переосмислення цих змін можливе лише з часом. Ми ж багато чого переглядаємо у своєму житті, наша саморефлексія триває постійно, але все це за умов, коли є що розуміти та оцінювати, у сталій системі координат. Нехтування історією, як свідчить людський досвід, викидає нас в чисту біологію, в її самих патологічних формах. Тому втрата фундаментального статусу освіти і впровадження поверхневого навчання, хоча й виглядає економічно привабливим для державного бюджету, – є поступовим знищенням самої держави.

Обговорення

У науковому співтоваристві, проблематика якого згуртована навколо освіти сучасної людини, одночасно підкреслюється необхідність перегляду ціннісних орієнтирів, які й досі спрямовані на показники економічної ефективності та знецінення людського життя. Цінності та ідеали космізму потребують від сучасних дослідників уважного перегляду, оскільки сучасний космізм значно відрізняється від класичного. Минуло багато часу від зародження філософії космізму. Розширилися знання про Всесвіт, у філософській антропології значно ускладнилося розуміння людини, її смерті та безсмертя. На другий план відійшли пошуки позаземних цивілізацій, а проблема екології, яка у класиків космізму не відіграла такої важливої ролі як сьогодні, зайняла центральне місце. Не передбачалися класиками космізму й соціальні трансформації сучасного світу. Зокрема, глобалізація, яку свого часу окреслював К. Цюлковський, розгортається за іншим сценарієм. Глибока криза цінностей, яку переживає наша цивілізація, перенесена й на розуміння космосу. Тому впровадження цінностей філософії космізму у освітнє поле інформаційного суспільства є важливим кроком для самозбереження людства.

Висновки

Людина є істотою, яка не може жити без вищої ідеї свого існування на Землі. На відміну від уявлень античності, ідея взаємозв'язку мікро- і макрокосмосів у космістів набуває діяльнісного сенсу. У процесі становлення економцентричного суспільства ідеали космізму були втрачені. Поверхнева освіченість людини інформаційного суспільства, послаблення пам'яті та покладання на зовнішні носії інформації, не сприяє збереженню і втіленню духовних цінностей людства. Водночас, для суспільного прогресу важливою складовою завжди було гуманітарне знання. Разом із тим, знання про людину, яким би потужним воно не було, має багато невирішених питань та проблем. Еволюція крокує від простого до складного і цей рух безумовно пов'язаний з людськими ресурсами. Вирішення будь-якої наукової чи організаційної проблеми в науковій галузі та освіті виходить не тільки з наявності матеріальних ресурсів, а й наявності ідей. Якщо ідеї космістів актуальні і нині та потребують втілення, ресурси знайдуться. Можливо з часом ці ідеї будуть осмислені та реалізовані.

Список літератури

1. Scott, J. C. (2006) *The Mission of the University: Medieval to Postmodern Transformations / The Journal of Higher Education*. Vol. 77, No 1 (January/ February), pp. 1-39.
2. Willingham, D. T. (2009). *Why don't student like school? : A cognitive scientist answers question about home the mind works and what it means for your classroom*. San Francisco: John Wiley & Son. – 228 p.
3. Базалук О. А. Философия образования в свете новой космологической концепции: Монография / О. А. Базалук – К.: Кондор, 2010. – 458 с.
4. Дубровина И. В. Психологические проблемы воспитания детей и школьников в условиях информационного общества / И. В. Дубровина // Национальный психологический журнал. – 2018. – № 1(29). – С. 6-16.
5. Дротянко Л. Г. Космос как философская и физико-математическая проблема / Л. Г. Дротянко, Н. И. Садовой // Вісник Національного авіаційного університету. – 2005. – № 1 (5). – С. 16-21. – (Серія «Філософія. Культурологія»).
6. Казютинский В. В. Мировоззренческие ориентации современного космозисма / В. В. Казютинский [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cosmizm.ru/c386>. – Загол. с экрана.
7. Курдюмов С. П. Новые тенденции в научном мировоззрении / С. П. Курдюмов [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://spkurdyumov.ru/what/novye-tendencii-v-nauchnom-mirovozzrenii/>. – Загол. с экрана.
8. Пушкина И. М. Генезис идей К. Н. Вентцеля как основоположника космической педагогики / И. М. Пушкина. – Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/genezis-idei-kn-venttselya-kak-osnovopolozhnika-kosmicheskoi-pedagogiki#ixzz5ReV4kWKW>
9. Харари Ю. Н. Возможно, мы одне з останніх поколінь Homo sapiens / Ю. Н. Харари [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tutkatamka.com.ua/nathnennya/yuval-noj-xarari-mozhливо-mi-odne-z-ostannix-pokolin-homo-sapiens/>. – Назва з екрану.
10. Чемерисова Н. В. Культурная парадигма русского космозисма: идеалы и ценности. Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук. Специальность 24.00.01 – Теория и история культуры / Н. В. Чемерисова. – Ростов-на-Дону, 2003. – 131с.
11. Шохин В. К. Ценность / В. К. Шохин // Новая философская энциклопедия в 4-х т. под ред. В. С. Стёпина,

А. А. Гусейнова, Г. И. Семигина, А. П. Огурцова. – М.: Мысль, 2001. – Т 4. – С. 320-323.

References

1. Bazaluk O. A. (2010) *Filosofiya obrazovaniya v svete novoj kosmologicheskoj koncepcii*. Monografiya [Philosophy of education in the light of new cosmological concepts]. Kiev: Condor [in Russian].
2. Dubrovina I. V. (2018) *Psihologicheskie problemy vospitaniya detej i shkolnikov v usloviyah informacionnogo obshhestva* [Psychological problems of education of children and schoolchildren in the information society]. *National Psychological Journal*, 1(29), 6–16 [in Russian].
3. Drotianko L. G. & Sadovoi N. I. (2005) *Cosmos as filosofskaia i fiziko-matematicheskaia problema* [Cosmos as a philosophical and physico-mathematical problem]. *Bulletin of the national aviation University* 1 (5), 16 – 21 [in Russian].
4. Kozyutinskij V.V. *Mirovozzrencheskie orientacii sovremennogo kosmizma*. [World outlook orientations of modern cosmism] <http://cosmizm.ru> [in Russian].
5. Kurdyumov S.P. (2013) *Novye tendencii v nauchnom mirovozzrenii* [New trends in the scientific worldview] <http://spkurdyumov.ru/what/novye-tendencii-v-nauchnom-mirovozzrenii/> [in Russian].
6. Pushkina I.M. (2007) *Genezis idej K.N. Ventcelya kak osnovopolozhnika kosmicheskoi pedagogiki* [Genesis of the ideas of K.N. Ventzel as the founder of space pedagogy] PhD diss., University of Arkhangelsk <http://www.dissertat.com/content/genezis-idei-kn-venttselya> [in Russian].
7. Harari Y. N. (2018) *Mozhливо, mi odne z ostannih pokolin Homo sapiens* [Perhaps we are one of the last generations of Homo sapiens] <http://www.tutkatamka.com.ua/nathnennya/yuval-noj-xarari> [in Ukrainian].
8. Chemerisova N.V. (2003) *Kulturnaya paradigma russkogo kosmizma: idealy i cennosti* [The Cultural Paradigm of Russian Cosmism: Ideals and Values] PhD diss., University of Rostov-on-Don [in Russian].
9. Shohin V.K. 92001) *Cennost [Value] Novaya filosofskaya enciklopediya* Vol. 4, Moscow: Mysl [in Russian].
10. Scott, J. C. (2006) *The Mission of the University: Medieval to Postmodern Transformations / The Journal of Higher Education*. Vol. 77, No 1 (January/ February), pp. 1-39.
11. Willingham, D. T. (2009). *Why don't student like school? : A cognitive scientist answers question about home the mind works and what it means for your classroom*. San Francisco: John Wiley & Son. – 228 p.

Н. Н. Сухова

ДУХОВНЫЕ ЦЕННОСТИ ФИЛОСОФИИ КОСМИЗМА И ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ПРОСТРАНСТВО ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

В статье рассмотрено возможность влияния ценностей философии космозисма на образовательное пространство информационного общества. Показано, как представители разных отраслей научного знания, в частности, педагоги, психологи, нейрофизиологи, лингвисты и философы единогласно настаивают не только на смене форм образовательных практик, а и на смене образа учителя, форм воспитания и форм преподавания необходимых дисциплин для становления человека как личности. Делается акцент на том, что реформа самой консервативной области человеческого существования, образование, особенно необходима человеку XXI века. Установлено, что любая реформа должна иметь четкую цель, стратегию и тактику своего воплощения. В современном образовании пока такого не наблюдается. Подчеркивается, что технократический путь развития цивилизации имеет неоднозначное влияние на природу и человека. Акцентируется, что именно система человеческого образования способствует как развитию, так и деградации: медицины, политики, экономики и т. д. Через неё транслируется всесторонний опыт человечества, передаются жизненно важные ценности и идеалы. Показано, что игнорирование духовным опытом человечества приводит к потере высоких ценностных ориентиров и порождает конфликты между государствами, способствует использованию научного знания в целях разрушения, обесценивания человеческой жизни. Подчеркивается, что общество глобализации с идеалом экономоцентризма, не способно в полной мере воплотить идеалы космозисма. Они пока остаются недостижимыми. Заявленные космозисмами идеалы и ценности смогут воплотиться после приобретения человечеством определённого опыта и нового стиля мышления, когда осознанность выбора и ответственность за него станут нормой человеческой жизни.

Ключевые слова: космозисм, философия космозисма, ценности, антропологическая катастрофа, образование, реформа, глобализированный мир, человечество, глобализация, информационное общество.

N. Sukhova

SPIRITUAL VALUES OF THE PHILOSOPHY OF COSMISM AND EDUCATIONAL SPACE IN THE INFORMATION SOCIETY

Introduction. A globalized world motivates a modern person to seek actively new forms and ways for the further survival on Earth. Ideals and values of the philosophy of cosmism are increasingly becoming very topical today. **Aim and tasks:** The author considers the influence of the philosophy of cosmism on values of educational space of the Information society. Studying the problem is carried out within the framework of philosophical discourse between physicists, philosophers, psychologists, educators, neurologists, and others. **Research methods:** It is used a comparative approach which helps to compare fruitfully the data obtained from researches of educators, psychologists and philosophers with regard to the specifics of using the Cosmism values in the era of global changes at the planetary scale. **Results.** Modern consumer-utilitarian attitude towards nature, to state and its various institutions has caused many problems,

without the solution of which humanity will destruct itself as a biological species. Economy centrism is the main feature of the global world, whereas the philosophy of Russian cosmism is a man-centrism studying. Representatives of various branches of knowledge, who were being influenced by a Cosmism, are analyzed. The significant role of higher education in the educational sphere is underlined. **Discussion.** The scientific community unanimously insists on revising the value orientations, which are still aimed at indicators of economic efficiency and depreciation of human life. The values and ideals of the Cosmism should be carefully learned by modern researchers, since modern Cosmism differs significantly from the classical one. The globalization, predicted by K. Tsiolkovsky, has been evolving along a different scenario. Therefore, the influence of the Cosmist's philosophy values on the educational sphere of the information society is not sufficiently studied. **Conclusion.** In the process of an economically-centred society, the ideals of Cosmism became declarative slogans exclusively for the human educational sphere. Anthropological catastrophe is directly related to the deformation of the educational sphere, when a part of humanitarian subjects in education is constantly reduced, or meaninglessly unified, ignoring the principle of the fundamental nature of education. We hope, through the human experience a new type of thinking would be established and the awareness of the inevitable responsibility for their choice would also come soon.

Keywords: cosmism, values, anthropological disaster, education, reform, globalized world, humanity, globalization, Information society.

УДК 26:316.77(045)

С. В. Филипчук

МЕДІАТИЗАЦІЯ КАТОЛИЦИЗМУ В АСПЕКТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕРКОВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДДІЛІВ

Національний університет «Острозька академія», svitlana.fylypchuk@oa.edu.ua; ORCID 0000-0001-5345-328X

Анотація. У статті крізь аналіз напрямів діяльності інформаційних відділів РКЦ в Україні й УГКЦ окреслено процес медіатизації католицизму. Авторка дійшла висновку, що інформаційні структури РКЦ й УГКЦ в секуляризованому середовищі виступають генераторами суспільно-релігійного дискурсу, висвітлюючи різноманітну культову та некультову діяльність, яка через соціальні комунікації артикулює важливі для католиків теми. Працюючи здебільшого на профанній території, ці відділи привносять сакральні сенси в секулярне медіа-середовище. Медіатизація католицизму в Україні поглиблює процеси політизації релігії, сакралізації політики, консюмеризму, приватизації релігії та секуляризації, що наявні в українському суспільстві.

Ключові слова: медіатизація, соціальні комунікації, релігійна діяльність, інформаційні відділи, РКЦ в Україні, УГКЦ.

Вступ

Потужна присутність у медіа-просторі трансформує Католицьку Церкву, зокрема в праксеологічній сфері, сегментом якої є діяльність її інформаційних структур. Інформаційному сьогоденню українських католиків притаманний активний розвиток власних друкованих, теле- та нових медіа, що сприймаються самими конфесіями як засіб місіонерської, просвітницької та мобілізаційної різновекторної культової та позакультової діяльності вірян та невоцерковлених.

Греко-католики в інформаційному просторі України представлені постатями своїх речників, які успішно подолали вузькоконфесійні рамки, відтак стали моральними й духовними авторитетами для широкого українського загалу. Кардинал Любомир Гузар, Верховний Архієпископ Святослав (Шевчук), єпископ Борис Гудзяк, Мирослав Маринович завдяки своїй ґрунтовній освіті, духовному й церковному досвіду, активній громадянській позиції, відкритості є лідерами думок не тільки для греко-католицької аудиторії, але й загальноукраїнської. Вони багато в чому уособлюють сучасну, принципову, освічену, духовну церкву, яку її очільники вважають спадкоємицею Володимирового хрещення.

Інформаційні відділи РКЦ в Україні й УГКЦ є своєрідними майданчиками та водночас генераторами суспільно-релігійного дискурсу в українському суспільстві. Відтак вивчення форм і напрямів реалізації цими структурами інформаційної стратегії конфесій є актуальним, зважаючи на активну участь греко- та римо-католиків у суспільно-релігійному житті України.

Мета і завдання

Виокремлення виявів процесу медіатизації католицизму в сучасній Україні у фокусі діяльності цер-

ковних інформаційних відділів РКЦ в Україні й УГКЦ. Ця мета реалізується в таких завданнях: проаналізувати сфери церковно-суспільної діяльності інформаційних структур; окреслити роль цих відділів як генераторів суспільно-релігійного дискурсу; з'ясувати засадничі повідомлення, які артикулюють інформаційні відділи католицьких конфесій.

Методологія дослідження

Вивчаючи взаємозв'язок між релігією й медіа, ми спиратимемося на концепцію медіатизації релігії, яку розробив данський учений С. Гьярвард. На його думку, «медіатизація – це не універсальне явище, воно притаманне промислово високорозвиненим модерним культурам і суспільствам. ... Це процес посилення ролі ЗМІ в усіх сферах суспільства» (Hjarvard, 2016: 10). Дослідник наголошує на важливості вивчати взаємовідношення релігії і медіа в контексті медіатизації, адже: для більшості громадян у процесі формування їхніх релігійних уявлень ЗМІ стали первісним джерелом інформації; деякі соціальні функції релігії поступово почали виконувати медіа; релігійні організації діють в сучасному інформаційному суспільстві за логікою ЗМІ, структуруючи свою діяльність за, приміром, цільовими аудиторіями (Hjarvard, 2016: 115). С. Гьярвард наполягає, що в суспільстві, перенасиченому медіа, які конструюють образ реальності, релігія не може існувати поза медіа-простором. Тому релігійні організації у такій медіа-ситуації і в таких медіа-умовах прагнуть демонструвати свою версію релігії, відмінну від тієї, яка існує в світських ЗМІ (Hjarvard, 2016: 10).

Розвиваючи свою концепцію, С. Гьярвард наголошує, що медіатизація релігії трансформує саму реальність у трьох аспектах: 1) ЗМІ стають